

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston strategiasuunnitelma vuosille 2004-2006

(Hyväksytty tietoarkiston johtokunnassa ja valtakunnallisessa neuvottelukunnassa tammikuussa 2003)

1 FSD:n perustehtävät toimintakaudella 2004-2006.....	2
2 Päätaoioitteet 2004-2006.....	2
2.1 Perustehtävien toteuttaminen	2
2.2 Tutkimuksen ja opetuksen laatu	3
2.2.1 Tutkimuksen kansainvälistymisen edistäminen	3
2.2.2 Oppimateriaalin tuottaminen.....	3
2.2.3 Koulutus sekundaariaineistoilla toteutettavaan tutkimukseen	3
2.3 Tietoarkiston toiminnan evaluointi	4
3 Tiedottaminen, markkinointi ja yhteistyöverkostot	4
4 Menetelmäopetuksen tietovaranto MOTV.....	4
5 Kvalitatiivisten tutkimusaineistojen arkistointi	5
6 Yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tukevat alakohtaiset tietovarannot.....	5
7 Kansainvälisten vertailuaineistojen keruu	5
8 MADIERA-hanke ja kansainvälinen tietoarkistoyhteistyö.....	6
9 Tietoarkiston organisaatio, hallinto ja toiminnalliset resurssit	6
9.1 Organisaatio ja henkilöstö	6
9.2 Hallinto	7
9.3 Toiminnalliset resurssit.....	7
10 Toiminnan yleiset laadulliset tavoitteet kaudella 2004-06	8

1 FSD:n perustehtävät toimintakaudella 2004-2006

FSD:n perustehtäviä ovat tutkimusaineistojen:

- hankkiminen arkistoitavaksi
- luovutus- ja käyttöehtojen yksilöinti ja valvonta
- tarkistaminen, korjaaminen ja muokkaus arkistointia koskevien ohjeiden ja säännösten mukaisesti
- säilyttäminen ja käyttökuntoisuuden ylläpito
- sisällön, keruun ja aineistoihin liittyvien muiden ominaisuuksien kuvailu ja näitä koskevien tietojen siirtäminen aineistotietokantoihin sekä
- tietoaineistojen luovuttaminen ja niitä koskevien oheistietojen antaminen ja
- tutkimusaineistojen käyttöön liittyvä muu käyttäjäpalvelu

Perustehtäviensä ohella FSD voi:

- kehittää ja ylläpitää toimintaansa liittyviä muita tietokantapalveluja
- tehdä ehdotuksia tutkimusaineistojen dokumentointia koskeviksi kansallisiksi standardeiksi
- organisoida alansa liittyvää tutkimusta ja opetusta sekä hankkia näille rahoitusta
- harjoittaa alansa liittyvää julkaisutoimintaa sekä
- liittää tehtäviinsä tarkoituksenmukaisiksi katsottuja muita toimintoja.

FSD toteuttaa tehtäviään tekemällä aktiivista yhteistyötä alan kansainvälisten ja eri maiden kansallisten toimijoiden kanssa.

2 Päätaavoitteet 2004-2006

Strategiakaudella 2004-2006 tietoarkisto kiinnittää perustehtäviensä toteuttamisen lisäksi erityistä huomiota sekundaariaineistoilla tehtävän tutkimuksen ja arkistoituihin aineistoihin pohjautuvan opetuksen laatuun.

2.1 Perustehtävien toteuttaminen

Tietoarkisto toteuttaa kaudella 2004-2006 perustehtäviään seuraavin painoituksin ja tavoittein:

- aineistojen dokumentointiin ja hankintaan liittyvän yhteistyön vahvistaminen keskeisten tiedontuottajien kanssa (Tilastokeskus, Suomen Gallup Oy, Taloustutkimus Oy, STAKES)
- osallistuminen tutkimusaineistojen kuvailuformaatin kehittämiseen vuonna 2003 perustettavassa kansainvälisessä DDI-allianssissa
- osallistuminen CESSDA:n uuden palveluportaalin kehittämiseen EU-rahoitteisessa MADIERA hankkeessa
- lisätään FSD:n aineistojen kääntämistä englanniksi
- päivitetään ja luodaan aineistojen arvonmääritys- ja arkistointitasot
- luodaan tieteellisissä yksiköissä toimiville tutkijoille ja opettajille käyttäjätunnistukseen perustuva rekisteröitymismahdollisuus aineistojen käyttäjiksi
- keskimääräisenä vuositavoitteena sadan aineiston arkistointi
- uudiskäyttöön luovutettavien aineistojen määrän keskimääräinen vuositavoite 300 aineistoa

2.2 Tutkimuksen ja opetuksen laatu

Tietoarkisto tukee tutkimuksen ja opetuksen laatua tarjoamalla niiden käyttöön korkeatasoisia tutkimusaineistoja, tukemalla suomalaisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kansainvälistymistä, luomalla aineistojen hallintaan sekä tutkimus- ja opetuskäyttöön liittyvää oppimateriaalia sekä edistämällä muulla tavoin sekundaariaineistoilla toteutettavaan tutkimukseen liittyvää koulutusta.

2.2.1 Tutkimuksen kansainvälistymisen edistäminen

Tavoitteeseen pyritään seuraavin keinoin:

- kansainvälisten vertailututkimusaineistojen infrastruktuurirahoituksen vakinaistaminen tietoarkiston valtakunnallisen tehtävän laajenuksena (ks. luku 7)
- tietoarkistojen kansainvälisten aineistopalvelujen käytön edistäminen CESSDA:n uuden palveluportaalin ja siihen liitettävän monikielisen tiedonhaun myötä
- European Social Surveyn ja muiden kansainvälisten vertailuaineistojen aktiivinen markkinointi ja jakelu kotimaassa
- ulkomaisten menetelmätutkimus- ja opetusresurssien liittäminen Menetelmäopetuksen tietovarantoon (ks. luku 4)
- ulkomailla järjestettävistä menetelmäopetuskursseista ja kesäkouluista tiedottaminen suomalaisille tutkijoille
- ulkomaisten opettajien kutsuminen kotimaassa järjestettävälle tutkimusmenetelmäkursseille

2.2.2 Oppimateriaalin tuottaminen

Tutkimusaineistojen hallintaa ja käyttöä edistämään luodaan kaksi projektia. Hallintaprojekti keskittyy oppimateriaalin tuottamiseen kaudella 2004-2006 tuottaen asiaan liittyviä julkaisuja sekä verkkomateriaalia yhteistyössä projektiin luotavan yhteistyöverkoston kanssa. Toinen projekti tuottaa oppimateriaalia sekundaariaineistojen käyttöön tutkimuksessa ja opetuksessa. Molempien projektien tuottamia tietosisältöjä integroidaan Menetelmäopetuksen tietovarantoon.

Hankkeet tiedottavat toiminnastaan yliopistoille ja tutkimuslaitoksille siten, että niiden tuottamaa materiaalia voidaan hyödyntää aktiivisesti tutkimuksessa ja opetuksessa sekä erityisesti myös opetussuunnitelmien uudistamisessa

2.2.3 Koulutus sekundaariaineistoilla toteutettavaan tutkimukseen

Tavoitteeseen pyritään kehittämällä Menetelmäopetuksen tietovarantoa (ks. luku 4) ja luomalla menetelmäopetukseen liittyvä valtakunnallinen tutkijakoulu tai vastaava hanke kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien opetuksen ja taitojen vahvistamiseksi. Hanke tarjoaa opetusta yhteiskuntatieteellisen alan tutkijakouluille sekä kotimaassa että ulkomailla. Tavoitteena on tohtoroituvien nuorten tutkijoiden pitkäjänteinen ja korkeatasoinen tutkimusmetodologinen koulutus ja alan työvoiman kysyntään vastaaminen.

2.3 Tietoarkiston toiminnan evaluointi

Kaudella 2004-2006 toteutettavan ulkopuolisen evaluoinnin ajankohdasta ja menettelytavoista päätetään tietoarkiston hallintoelimityksessä vuosien 2003-2004 aikana. Kokonaisuvaluointiin liitetään arviointi Suomen osallistumisesta vertailevan sosiaalitutkimuksen kansainvälisiin tutkimusohjelmiin.

3 Tiedottaminen, markkinointi ja yhteistyöverkostot

Kaudella 2004-2006 tietoarkisto jatkaa aktiivista tiedottamista toiminnastaan kotimaiselle ja kansainväliselle tiedeyhteisölle. Toiminnan painoalueet:

- uusien oppimateriaali- ja koulutushankkeiden toiminnasta ja julkaisuista tiedottaminen
- tietoarkisto tiedotuslehden verkkonumeroita laajennetaan sisällöllisesti
- tietoarkiston valtakunnallinen esittelykierros yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin toistetaan kaudella 2004-06
- tietoarkiston www-palveluja kehitetään yhteistyössä CESSDA:n uuden palveluportaalin kehittämisen kanssa

Yhteistyöverkostoja vahvistetaan. Kirjastoyhdyshenkilöverkostolle ja menetelmäopettajien verkostolle järjestetään vuosittaiset seminaarit, joiden sisältöjä kehitetään täydennyskoulutuspainotteiseksi. Muiden tieteen tukiresurssien kuten Suomen Akatemian, Suomen virtuaaliyliopiston ja CSC:n kanssa kehitetään yhteistyötä mm. tietovarantoasioissa sekä tutkimuseettisten kysymysten hallinnassa.

4 Menetelmäopetuksen tietovaranto MOTV

Menetelmäopetuksen tietovaranto on keskeinen palveluresurssi, jonka kehittämiseen tietoarkisto on sitoutunut. Tietovarantoa ylläpidetään ja kehitetään tietoarkiston omin resurssein, hankerahoituksella sekä menetelmäopettajien valtakunnallisena verkostoyhteistyönä. Kaudella 2004-06 tietovarantoa laajennetaan seuraavasti:

- virtuaaliyliopistoon luodaan useita MOTV-tietovarantoon pohjautuvia kursseja
- MOTV:n sisältöä täydennetään kvalitatiivisilla tutkimusmenetelmillä, niihin soveltuvilla ohjelmisto-oppailla sekä aineistoilla
- kvantitatiivisten menetelmien sisältöjä laajennetaan ja kehitetään enemmän myös jatko-opiskelijoita palvelevaksi
- vuonna 2003 luotavan valtakunnallisen opettajasivuston sisältöjä täydennetään ja käyttö vakiinnutetaan
- sivustolle perustetaan aihealueittain linkkisivustoja ulkomaisiin resursseihin
- FSD:n aineistojen opetuskäyttöä ja opinnäytetöihin liittyvää tutkimuskäyttöä edistetään sijoittamalla tietovarantoon lisää FSD:hen arkistoiduista aineistoista muokattuja osa-aineistoja

5 Kvalitatiivisten tutkimusaineistojen arkistointi

Kauden 2004-06 aikana FSD:ssä aloitetaan kvalitatiivisten aineistojen arkistointi. Strategiakauden alussa panostetaan laadullisille aineistoille sopivien arkistointikäytäntöjen kehittämiseen. Tavoitteena on varmistaa sähköisten aineistojen prosessointi ja tallentaminen tavalla, joka mahdollistaa laadullisten aineistojen pitkäikäisyyden ja mahdollisimman laajan käytettävyyden. Arkistoinnin kehittämisen yhteydessä luodaan ohjeistusta laadullisten aineistojen keruuseen, dokumentointiin, tallentamiseen ja tietosuojakysymyksiin (liittyy kohtaan 2.2.2).

Kvalitatiivisten tutkimusaineistojen arkistointiin ja tietopalveluun liittyvät ydintoiminnot voidaan - ainakin alkuvuosina - rahoittaa FSD:n toisen arkistonhoitajan ja tuntityöntekijöiden työpanoksia hyödyntäen. Yhteistyössä alan erityisarkistojen (esim. SKS, TYKL/TKU-arkistot) kanssa kootaan strategiakaudella yhteishanke, jolle haetaan erillistä hankerahoitusta. Yhteishankkeen alustavat pää tavoitteet ovat joidenkin poikkitieteellisten ja tutkimuksellisesti merkittävien vanhojen paperimuotoisten tutkimusaineistojen muuntaminen ("pelastaminen") sähköiseen muotoon ja niiden prosessoiminen rakenteisiksi. Tavoitteena on tutkimusaineistojen käytön mahdollistaminen suoraan Internetin välityksellä sekä menetelmäopetuksessa että tutkimuksessa.

Hanketta tukee kvalitatiivisia tutkimusaineistoja arkistovien data-arkistojen kansainvälinen verkostoyhteistyö.

6 Yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tukevat alakohtaiset tietovarannot

Sosiologian ja politiikan tutkimuksen alojen valtakunnalliset verkkotietovarannot pyritään saattamaan valtakunnalliseen ainelaitosten yhteistyöhön perustuviksi vuoden 2003 loppuun mennessä. Sosiaali- ja politiikkatieteiden verkkotietovarantojen laajentamiseksi pyritään käynnistämään laitosyhteistyö lisäksi ainakin sosiaalipolitiikan laitosten välille.

FSD tukee sosiaali- ja politiikkatieteiden verkkotietovarantojen saattamista virtuaaliyliopistohankkeiksi tai yhdeksi kokonaishankkeeksi. Verkoston tai verkostojen toiminnan tulisi vakiintua osaksi virtuaaliyliopistoa strategiakaudella 2004-06.

Kaudella 2004-06 FSD pyrkii muullakin tavoin vaikuttamaan Suomen virtuaaliyliopiston kehittämiseen siten, että sen toiminta perustuisi nykyistä enemmän tieteenalalaitosten valtakunnallisesti koordinoituun yhteistyöhön tutkimusta ja opetusta tukevien verkkopalvelujen luomiseksi.

7 Kansainvälisten vertailuaineistojen keruu

FSD on myötävaikuttanut vuosien 1999-2002 aikana merkittävästi siihen, että Suomi osallistuu nykyisin useisiin jatkuviin vertailevan sosiaalitutkimuksen kansainvälisiin hankkeisiin ja tutkimusohjelmiin (International Social Survey Programme, Luxembourg Income Study, European Social Survey). FSD sai vuosille 2002-03 OPM:ltä kahteen otteeseen erillisen määrärahan alan vertailututkimushankkeisiin osallistumiseen.

Asian pysyväluonteinen ratkaisu on esillä TaY:n ja OPM:n tulosneuvotteluissa keväällä 2003 valtakunnallisen tehtävän laajenuksena (kustannusvaikutus 100 000 euroa/vuosi). Asia on tietoarkiston strategialle keskeinen, koska panostus tukee suomalaisen yhteiskuntatieteellisen

tutkimuksen kansainvälistymistä, vahvistaa tietoarkiston palvelujen käyttöä, edistää nuorten tutkijoiden kouluttautumista ja kohottaa useiden tieteenalojen tutkimuksen ja opetuksen laatua.

Aineistoinfrastruktuurirahoitusta koskevaan esitykseen on sisältynyt myös ajatus FSD:n valtakunnallisen neuvottelukunnan aseman vahvistamisesta. Neuvottelukunta voisi päättää jatkossa infrastruktuurirahoituksen piiriin kuuluvista hankkeista sekä mm. järjestäisi määräajoin niiden evaluoinnin. Asian edellyttämät hallinnolliset ratkaisut ovat esillä FSD:n johtokunnassa vuonna 2003.

8 MADIERA-hanke ja kansainvälinen tietoarkistoyhteistyö

FSD osallistuu kaudella 2004-2006 kuuden muun eurooppalaisen tietoarkiston kanssa toteutettavaan EU-rahoitteiseen MADIERA-hankkeeseen. Marraskuussa 2002 alkanutta kolmivuotista hanketta koordinoi Norjan tietoarkisto NSD. FSD on mukana erityisesti monikielisen asiasanaston käännöshankkeessa sekä vastaa osakokonaisuudesta, johon kuuluu projektin tuottaman alan uuden eurooppalaisen aineistoportaalin markkinointi kansainväliselle tiedeyhteisölle.

MADIERA on FSD:n keskeisin, suoraan omaan toimintaan liittyvä kansainvälinen yhteistyöhanke strategiakaudella 2004-06. Muilta osin FSD jatkaa aktiivista kansainvälistä yhteistyötä alan järjestöissä (CESSDA, IASSIST ja IFDO). Kasvavana yhteistyöalueena on myös Itä-Euroopan maiden olemassa tai syntyessä olevien data-arkistojen toiminnan tukeminen.

9 Tietoarkiston organisaatio, hallinto ja toiminnalliset resurssit

9.1 Organisaatio ja henkilöstö

FSD:n perusvoimavarat ovat mahdollistaneet kymmenen vakinaisen ja 2-3 muun kokopäiväisen työntekijän palkkaamisen yksikköön. Lisäksi henkilöstössä on ollut opiskelijoita harjoittelijoina ja tuntityöntekijöinä myös lukukausien aikana (n. 10 h/vko). Verkkotietovarannoissa työskentelevä henkilöstö on ollut pääosin projektirahoitteista.

Tietoarkistoa perustettaessa budjettiin varattiin rahoitus kahdelle tilapäiselle työntekijälle. Näillä varoilla on palkattu tutkimuslomakkeiden skannauksesta ja joistakin toimistotehtävistä vastaava tietopalvelusihteeri sekä aineistojen ja tietopalvelun kielenkäännöksistä vastaava kielenkääntäjä. Tehtäviä on toistaiseksi hoidettu määräaikaisnimityksin mutta viimeistään kaudella 2004-06 mainitut tehtävät on tarkoituksenmukaista vakinaistaa.

FSD:n organisaation jakaantuminen hallintoon, aineistopalveluun ja tekniseen tukeen suunniteltiin vuonna 1998 ennen kuin toiminta oli varsinaisesti alkanut. Nykyisen toiminnan näkökulmasta organisaation uudelleenarvioinnin tarvetta on etenkin aineistopalvelussa. Sen nykyisissä viroissa (informaatikko, kaksi arkistonhoitajaa ja kaksi tutkimusamanuenssia) sekä muissa tehtävissä työskentelevät (tietopalvelusihteeri, kielenkääntäjä, harjoittelijat/tuntityöntekijät) hoitavat aineistopalvelun perustoimintojen lisäksi lukuisia tiedotus-, tietopalvelu- ja yhteistyötehtäviä. Lisäksi verkkotietovarannoissa työskentelevät eivät sijoitu selkeästi mihinkään FSD:n toiminnalliseen jaokseen.

Organisaatiomuutoksia ja virkojen uudelleen järjestelyjä koskevat esitykset käsitellään yksikön johtokunnassa siten, että mahdolliset muutokset on pääosin toteutettu kauden 2004-06 alkuun mennessä. Tiedotus- ja tietovarantotoimintojen eriyttäminen aineistopalvelusta tukisi kaudelle 2004-06 sijoitettavia hankkeita ja tavoitteita. Mahdollisesti perustettavaan uuteen jaokseen sijoitettaisiin myös verkkotietovarannoissa työskentelevät henkilöt.

FSD:n hallinnosta vastaavat johtaja, johtokunta sekä valtakunnallinen neuvottelukunta. Johtajan virka on viisivuotinen ja nykyinen määräys on voimassa vuoden 2003 loppuun saakka. Virka voitaneen säilyttää määräaikaisena mm. yksikön toiminnan kehittämisen turvaamiseksi.

Varajohtajana toimivan informaattikon virka tulee vakinaistaa, koska sen säilyttämiseen määräaikaisena ei ole erityisiä perusteita.

Kauden 2004-06 toimintaan valmistaviksi organisaatio- ja henkilöstötoimenpiteiksi tullaan täten kootusti esittämään seuraavaa:

- organisaatorakenteen arviointi, mahdollinen tiedotus- ja tietovarantotoimintojen eriyttäminen sekä siihen liittyvät henkilöstöjärjestelyt
- informaattikon, tietopalvelusihteerin ja kielenkääntäjän virkojen vakinaistaminen
- johtajan viran säilyttäminen määräaikaisena

Nämä toimenpiteet eivät edellytä perusvoimavarojen lisäyksiä tietoarkiston toimintaan.

9.2 Hallinto

Tietoarkiston johtokunnassa ovat olleet edustettuina kyseeseen tulevat TaY:n tiedekunnat ja laitokset. Jäsenistö on professorivaltainen ja kokouksia on pidetty keskimäärin noin kolmesti vuodessa. Johtokunnan toiminnassa ja eri tahojen edustautumisessa ei ole ilmennyt erityisiä muutostarpeita.

Yksikön valtakunnallinen neuvottelukunta koostuu yliopistojen ja FSD:n muiden sidosryhmien edustajista. Neuvottelukunnan rooli on alun pitäen määritelty strategiasuunnitteluun painottuvaksi.

Neuvottelukunnan osallistumista tietoarkiston toiminnan suunnitteluun on toivottavaa vahvistaa. Yksi konkreettinen lisätehtävä liittyy vertailevan sosiaalitutkimuksen kansainvälisten tutkimusohjelmien toteuttamiseen. Neuvottelukunnalle voitaisiin osoittaa uusina tehtävinä esityksen laatiminen aineistorahoituksen piiriin kuuluvista tutkimushankkeista, kansalliseen osallistumiseen liittyvien edustautumiskysymysten ratkaisu sekä rahoitettavien hankkeiden evaluoinnin järjestäminen.

9.3 Toiminnalliset resurssit

FSD:n nykyiset perusvoimavarat ja hankerahoitus riittävät nykyisten toimintojen rahoittamiseen kaudella 2004-06. Verkkotietovarantojen ylläpidon ja kehittämisen osalta on turvaututtava enimmäkseen ulkopuoliseen projektirahoitukseen.

Tietoarkiston strategian toteuttaminen kaudella 2004-06 edellyttää valtakunnallisen tehtävän laajennusta koskien Suomen osallistumista vertailevan sosiaalitutkimuksen kansainvälisiin tutkimusohjelmiin. Tähän liittyvä toiminnallisten resurssien lisästarve on 100 000 euroa vuodessa.

Tietoarkistolla on lisästarvetta myös toimitiloissa. Asiasta on neuvoteltu TaY:n tilahallinnon edustajien kanssa vuoden 2002 lopulla. Keskusteluissa esillä ollut mahdollisuus lisätilojen saannista samasta kerroksesta kesällä 2003 olisi tietoarkistolle toiminnallisesti paras ratkaisu.

10 Toiminnan yleiset laadulliset tavoitteet kaudella 2004-06

FSD panostaa kaudella 2004-2006 perustehtäviensä hyvään toteuttamiseen. Niistä tärkeimpiä ovat arkistoitujen aineistojen huolellinen säilytys, FSD:n toiminnan tietoturvallisuudesta huolehtiminen sekä aineistojen käyttökuntauisuuden tehokas ylläpito.

FSD:n toiminta järjestetään siten, että palvelut ovat mahdollisimman tasapuolisesti eri käyttäjäryhmien saatavilla riippumatta heidän toimipaikastaan ja tehtävistään akateemisessa tiedeyhteisössä. Tähän FSD pyrkii kehittämällä WWW-sivustojaan ja palvelujaan yhä käyttäjäystävällisempään suuntaan. Yksikön peruspalvelujen säilytetään maksuttomina.

Arkistoinnin yhteydessä FSD dokumentoi huolellisesti datoihin mahdollisesti tehdyt korjaukset ja muunnokset. Aineistojen kuvailussa FSD tuottaa arkistointitason dokumentoinnin Internetiin.

Aineistojen luotettava ja monipuolinen kuvailu edellyttää hyvää yhteistyötä aineistojen arkistoon luovuttajien kanssa sekä tietoarkiston henkilökunnalta riittävää perehtyneisyyttä alalla kehittyviin tallennus- ja kuvailuformaatteihin. Alan asiantuntemus edellyttää riittävää panostusta henkilöstökoulutukseen ja aktiivista osallistumista tietoarkistojen kansainväliseen yhteistyöhön.